

so prometne razmere z Ljutomerom sila neugodne, se naprosi višji šol. svet, da okraj Sv. Lenart ostane še nadalje pod mariborskim nadzorništvom.

Zaradi vojni in vremenskih razmer je bil šolski obisk jako pomanjkljiv. Učenci so v pouku tako zaostali, da velik del za prestop v višji razred ni sposoben. Okrajni šol. svet se naprosi, da se šolsko leto podaljša do jeseni. Tudi novinci bi se šele takrat sprejemali.

Kronika.

= Nova slovenska vlada. V nedeljo sta bila v Belgradu zaprisežena predsednik deželne vlade za Slovenijo dr. Janko Brejc in dr. Gregor Zerjav (podpredsenik) ter sta predložila listo nove vlade, ki je sestavljena tako-le: Dr. Janko Brejc, predsednik; dr. Gregor Zerjav, podpredsednik, gospodarstvo in socializacija posestev; Gustav Golja, notranje zadeve; dr. Vladimir Ravnihar, pravosodstvo; dr. Karel Verstovšek, nauk in bogočastje; Anton Kristan, javna dela; Albin Prepeluh, socialna politika.

= Centralizacija in avtonomija. Belgrajske »Večernje Novosti« pišejo: Polemika, ki se je razvila med nekaterimi jugoslovanskimi listi o tem, ali naj bo naša država centralistična ali tvor avtonomnih oblasti, ima po svoji zunanji obliki teoretični karakter, a jedrno izvira iz nje druga namera. V njej kažejo bojazen osobito ena stran naših bratov Hrvatov, da se na podlagi centralizma ne bo skrila hegemonija Srbije. — Na to imamo takoj odgovor: ako želimo močno državo, je taka bojazen nepotrebnost in je ne sme biti, ker bi po taki logiki tudi mi Srbi imeli razlog bati se hrvatske hegemonije. Toda nam kaj takega ne pade niti na um, ker mi smatramo vse svoje brate v Jugoslaviji za eno, in žalostno bi bilo, da bi na kraju toliko notranjih naporov in prevelike krvi mislili drugače. — Ne more se reči, da je po zgodovinskem razvitku namenoma stvorjena razlika med kraji v Jugoslaviji, ali ta razlika je sekundarnega značaja, one obstojajo tudi v Franciji, ki je pa še vse eno skozinskoz strogo narodna država. — Ako gremo po poti demokracije, je centralistična resitev bolj demokratska. Taka resitev je bila tudi snov francoske demokracije, ki je bila naperjena proti avtonomijam, fevdalizmu. Ko je venka francoska revolucija proglasila francijo za eno in nedeljivo, je zahtevala tudi nadalje centralizacijo proti povratku v stanje nesloznih avtonomij, ki so bile karakteristika fevdalnega sistema. — Mi naimo z nobenega opravicevalnega razloga ne moremo biti proti centralizaciji. Da sele ko se resni princip centralizacije, naj se izvršijo tudi avtonomne težnje, kjer se pa ne sme iti predaleč, da bi lokalne oblasti bile zopet v skodo skupnosti, državnim moči na zunaj in odgovarjajoč duhu sodobnega demokratizma.

= Za odpravo cerkve in vere na Ruskem. Čehoslov. tisk. urad poroča: Sovjetska vlada je razdelila milijone letakov, v katerih zahteva odpravo vseh cerkv in vseh veroizpovedanj. Na vodilnem mestu teh letakov je cianek ljudskega komisarja za šolstvo Lunačarskega, ki naznanja, da bodo v kratkem času zaprli vse cerkve in odpravili veronauk.

= Konec! »Grazer Volksblatt« piše: Polom osrednjih vesil je potegnil za seboj tudi s tolikim trdom zasnovano nemško misijonsko delo na Balkanu in Vzhodu. Deško šolo v Sarajevu, ki so jo prevzeli šolski bratje iz Strebersdorfa, so že zaprli. Poslopje so morali prodati srbski vladi. Enaka usoda preti obema, modernim urejenima šolama hčera božje ljubezni v Sarajevu in Zvorniku-Tuzli (materna hiša na Dunaju.) V Albaniji so nemško šolo v Skodru zaprli takoj ob umiku avstrijske vojske. Vodstvo papezevega semenišča je prešlo zopet v laške roke. Katoliške šole v Crni gori (Odsinj, Bar), ki so se ustanovile za zasedbe, utegnejo ostati, ker so sestre Hrvatice. V Srbiji vojaška uprava ni ustanovila katoliških šol. Katoliške šole v Bolgarji (Sofija, Rušćuk), ki so jih za vojne vodili avstrijski šolski bratje, so prevzeli Francozi. Enako se je zgodilo s šolami na Rumunskem (Bukarešt, Jaš, Krajova). Ugledni zavod sv. Jurija v Carigradu obstoja dalje in ima močan obisk, ker so nemškodržavne šole zaprli. Vsekaror pa pride vodstvo v roke francoskih lazarištov. Razne misijonske postaje v Mali Aziji in Siriji, ki so jih l. 1915, prevzeli nemški redovniki (franciškani, kapucini in minoriti), so že razpustili. Turške in arabske dečke, ki so se šolali v Nemčiji in Avstriji, so poslali nazaj v domovino, ravnotako mnogoštevilne učence iz Albanije in Crne gore, ki so se šolali v avstrijskih zavodih. Bolgarskega učnega konvikta, ki so zanj bile zagotovljene velike vsote, ne osnujejo. Balkanska mladina bo poslej v pretežni večini študirala na francoskih in

angleških vseučiliščih. Tako je prišel konec vsremu, kar je Nemčija zasnovala v razširjenju in utrditvi svoje moči!

= Italijanske visoke šole in gonja proti Jugoslovanom. Visoke šole v Rimu z vseučiliškim rektorjem Tonellijem na čelu so začele akcijo »pro Dalmazija italiana«. Temu gibanju, ki ima odločno protijugoslovanski značaj, so se pridružili nekateri senatorji, kakor Salandra, Scialoja in drugi. Dijaki so zahtevali izključitev jugoslovanskega dijaštva vseučilišča, in rektor se je tej zahtevi vdal. Akcija se je razširila tudi na Florenco. V imenu »Prosvetnega odbora«, ki zastopa interese jugoslovanskega dijaštva v Italiji, je zaprosil predsednik Mitrovič za avdijenco pri rektorju, kateri ga pa niti sprejeti ni hotel. Ko je kasneje Mitroviča pozval k sebi naučni ministar in izrazil svoje obžalovanje na incidentom, mu je Mitrovič kratkoma izjavil, da je vso zadevo že brzojavno sporočil srbski vladi. — Kakor smo izvedeli, je pozvala srbska vlada vse jugoslovanske dijake, naj zapuste italijanska vseučilišča.

= Nazadovanje alkoholizma na Nemškem. Statistika berlinskega zdravstvenega urada izkazuje v vojnih letih, ko se je alkohol znatno podražil in omejila poraba, lepo nazadovanje obolenj na umu, ki jih provzroča alkoholizem. Dne 1. januarja 1914. je bilo v javnih blaznicah in zasebnih zdraviliščih zaradi alkoholizma obolelih moških 3148, dne 31. decembra 1916 pa samo še 1896, tako da se je število znižalo za 1252. Seveda je treba tu upoštevati, da se je število moškega prebivalstva sploh z vsakim letom manjšalo, vendar je vpliv omejitve pitja očividno. To potrjuje tudi dejstvo, da se je v teh letih zmanjšalo tudi število ženskih alkoholikov, čeprav ne v toliki meri kakor pri moških. Tako je število ženskih bolnikov 1. januarja 1914 znašalo 382, dne 31. decembra 1916 pa le še 295, padlo je torej za 87. Še večja razlika se kaže v številu zaradi alkoholizma nanovo sprejetih.

= Francosko-ameriška visoka trgovska šola. V Bordeauxu na Francoskem otvorijo francosko-ameriško visoko trgovsko šolo.

Polemika.

Petič — razpisane službe!

Gotovo je pravilno, da se mesta ne razpisujejo prej, nego je dana prilika vsem potegovati se za razpisane službe.

Pa kaj se hoče! Službe se v gotovih krajih morajo zasesti takoj. Začasno imenovati vespovsod pa ne kaže, ker bo potem preveč mest časno zasedenih, zakaj pri tem moramo upoštevati tudi ta mesta, ki postajajo vakantna zaradi premeštitve.

Potem pa, kdo bo dobil mesto v definitivno namestitve! Gotovo tisti, ki zdaj gre začasno tja, kakaj za nekaj mesecev se gotovo nihče ne bo selil iz Posavja na Dravo ter izdal morda nad 1000 K za to, da bo smel iti čez dva meseca nazaj.

Pustimo rajši kar kompetenčnim potom ta mesta stalno zasesti, zdaj vemo pri čem da smo, praznih mest pa bo še zmeraj dosti. Kajpada bi naj gledala šolska oblast na to, da ne ostanejo samo taka mesta prazna, ki zanje nihče ne mara.

Iz Jugoslavije.

— Višji šolski svet sklicuje anketo za preosnovno učiteljski ter ljudskega in meščanskega šolstva v območju deželne vlade za Slovenijo na četrtek, dne 6. marca t. l., ob 10. predpolndne. — Posvetovanje se vrši v prostorih knjižnice vladne palače v Ljubljani (Bleiwaisova cesta, II. nadstropje).

— Učiteljski aprovizacijski odbor ima sejo v ponedeljek, dne 3. marca, ob polpetih pop. v Učiteljski tiskarni v Ljubljani.

— Umril je v Rožni dolini pri Ljubljani dne 26. t. m. naš goriški tovariš begunec Maks Kazafura po dolgotrajni bolezni, ki si jo je nakopal v vojni. Pokopali so ga danes na Viču. — Blag mu bodi spomin!

— Iz učiteljske neaktivne. Blíža se nam dan 16. aprila, ko se bo vršil občni zbor za »Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam«. Preteklo leto je bil zbor sklepčen, letos kaže, da ne bo, a bo moral biti, sicer bo neizogibno potrebno v kratkem sklicati izreden občni zbor. Znano je o društvu, da zaradi deficitov leto za letom ne more več delovati v pravo korist članov. Časi in njihove razmere so se dandanes v toliko izpremenili, da nastopa vprašanje: Se li hoče društvo še vzdržavati ali pade, likvidira? V prvem slučaju se morajo zastarela pravila temeljito izpremeniti, in sicer tako, da bo društvo napredovalo, ne nazadovalo, kakor se sedaj nekaj let godi. Nov odbor, pomnožen z izvedenci, naj takoj izdelava nova pravila ter jih vzame v razpravo, da jih čimprej dovrši. Podpisane bi hotel temu enak načrt predložiti odboru, ako bi ga bil voljan pretresati. — V drugem slučaju mora društvo takoj preiti v likvidacijo

s tem, da se noben član več ne sprejme. S prvimi julijem t. l. pa naj izplačuje vdovam in sirotam po kurzu, kjer naj bi veljalo pravilo: Pri polovico manjšem obrestovanju — polovico manjše izplačevanje! — Društvo je itak neke vrste denarni zavod. Dokler je bilo obrestovanje po 4%, se je moglo še izplačevati, a sedaj? Sedanje obrestovanje po 2% ne gre več riniti dalje. — Sicer se nam pa dozdeva, da društvo sedanje čase ni več toliko potrebno, tedaj lahko tudi ne eksistira več. Učiteljske plače so nam izboljšali.* — Tovariši, povejte še drugi svoje misli ali vsaj razmislijte o mojem predlogu do dneva, ko nastopi občni zbor. — S. Punčah.

— Iz Pragerskega nam pišejo: Ko so odpustili nemške nameščence na Pragerskem, smo upali, da se bo tudi v nemški soli pričelo s slovenskim poukom, a žalobog se to se do danes ni zgodilo. Čas bi že bil, da bi izbrisali tudi ta madež z našega narodnega telesa in postali sedanjeje nemškega učitelja, ki nastopa se vedno tako oblastno, kakor ce bi bil še vedno v Avstriji, tja, kamor sodi.

— Šolstvo v Mariboru. Iz Maribora poroča Ljubij. kor. urad z dne 24. t. m.: včeraj je bilo pod predsedstvom višjega šolskega nadzornika dr. Poljanca pri okrajnem glavarju dr. Lanjšicu važno posvetovanje slovenskih šolnikov in politikov zaradi preureditve meščanskih in ljudskih šol v Mariboru. Sklenilo se je, predlagati deželni vladi v Ljubljani, naj se odpuste vsi nemški nadržitelji ljudskih in meščanskih šol ter nadomeste s slovenskimi. Odstavijo se tudi nemški učitelji in učiteljice, ki so se udeleževali agitacije proti Jugoslaviji, predvsem pa oni, ki so se udeležili demonstracije dne 27. januarja. Vršilo se bo štetje slovenskih otrok in na podlagi tega štetja osnovala izključno slovenske šole.

— Nemški jezik iz hrvatskih šol. Iz Zagreba nam pišejo: Na hrvatski vladi se posvetujejo o usodi nemškega jezika. Med Hrvatí prevladuje mišljenje, da naj nemški jezik popolnoma izključijo in uvedejo francoski. Nam se zdi to načelo edino pravilno ne samo za Hrvate, ampak tudi za Slovence. Čemu mučiti našo dečo s tujo nemščino, ko je na sploh ne bomo več rabili!

— Podporno društvo za slovenske visokošolce v Pragi prosi vse slovensko občinstvo brez razlike stanu ter denarne zavode in korporacije za izdatno gmotno podporo, ker prihajajo z nemških visokih šol izključeni dijaki, pa tudi od vojakov v vedno večjem številu v Prago. Društvo bi brez novih dohodkov ne moglo trajno podpirati potrebnih akademikov, ker je njegovo imetje premajhno, draginja pa je na Češkem mnogo večja nego v Jugoslaviji. Prispevke sprejema blaginjak dr. Karel Šebesta, advokat, Praga II., Spálená ul. 9; števil. dunajske pošne hranilnice 62.236. Posredovanje denarnih pošiljatev bi gotovo prevzele tudi slovenske banke, če so pošne nakaznice iz prometa čez državno mejo izključene. — Odbor.

Srednješolske vesti.

Slovenska trgovska akademija v Ljubljani. Kuratorji slovenske trgovske šole v Ljubljani je sklenil na zadnji svoji seji naprositi vlado, naj prevzame imenovano šolo in jo izpremeni v trgovsko akademijo.

Za ravnatelj Slovenške trgovske šole v Ljubljani je bil v kuratorijevi seji te šole dne 18. t. m. imenovan Josip Gogola.

Povratek. V Ljubljano se je vrnil kot nadporočnik jugoslovanske legije profesor Ludovik Vagaja, ki je prišel kot ujetnik v Rusijo, kjer je stopil v jugoslovansko legijo. Svoj čas je zaradi tega avstrijska oblast odredila zaplembo njegovega imetja, njegava samega pa seveda dotočila za vislice. Sedaj se je profesor Vagaja po štirih letih in pol vrnil čil in zdrav v svojo domovino.

Književnost in umetnost.

Odborova seja »Slovenske Matice« dne 6. februarja 1919. Namesto zadržanega predsednika predseduje II. podpredsednik dr. Janko Šlebinger. — Matica kupi posmrtno masko Ivana Cankarja. Odborniki počaste spomin velikega pokojnika stoji. — Za 1918. leto je dotiskan zvezek Zabavne knjižnice s krajsimi povestmi Ksaverja Meška. Zvezek Knezove knjižnice, katerega tisk gre h koncu, prinese povest Juša Kozaka, novela Rado Murnika in znanstven spis dr. J. Grafenauerja. Dr. K. Ozvald je izročil daljšo aktualno in času primerno delo »Smernice novega življenja«. Odbor na podlagi poročil treh cenzorjev rokopijs sprejme in sklene, da izide še med rednimi publikacijami za 1918 leto, ne glede nato, če bo s tem prekoračen proračun. Pisarna odda

* Ne prezrite: § 40. starih pravil zahteva, da se društvo vzdržuje dalje ali likvidira toliko let, da zadnji član ali zadnja vdova odmrje!

rokokis takoj tiskarni. — Društvo je prejelo nekaj novih rokopijs. Glede teh se potrebno ukrene. — Glede zemljevida, ki leži nekončan v dunajskem geogr. zavodu bo posredoval odbornik dr. Ivan Prijatelj. — Nedavno je umrl v Ljubljani srbski topničar Milorad Nikolič. Tovariši so nabrali in izročili Matici v njegov spomin 200 K. Odbor sklene, naj se uvrsti pok. Nikolič med ustanovnike. — Policija je vrnila pisarni še nekaj izvodov zaplenjenega romana »Gospodin Franjo«. Več izvodov tega romana je bilo zadnje čase prodanih, nekaj jih hrani uprava za ljubitelje knjig v naših zasedenih krajih. — Odbor sklene, da se bo bavila Matica vbodoče od časa do časa tudi s posebnimi založninami. — Matica prijavi škodo, ki jo je utrpela zaradi razpusta na pristojno mesto. — Spričo davnega narodovega stremljenja po vseučilišču in spričo sedanjega žalostnega položaja naših dijakov na drugih vseučiliščih zavzame odbor kot reprezentant prvega našega kulturnega društva odločno stališče o slovenskem vseučiliškem vprašanju. Soglasno in oduševljeno je sprejel ta-le sklep: Matica stori kot prvi slov. kulturni zavod vse potrebne korake, da se otvori čimprej slovenska visoka šola. V ta namen sestavi primerno spomenico in jo izroči kompetentni oblasti. — Končno sklene odbor še soglasen protest proti nasilnemu zasedenju naših pokrajin, ki niso bile nikoli laške.

Narodna umetnost. Višji šolski svet »priporoča« šolam, da nabavijo zbirko prof. A. Siča. Ko je »Flottenverein« založil serijo vojnih ladij itd., je prišel ukaz od vseh okr. šol. svetov, da morajo nabaviti šole te drage in danes nepomembne stvari. Urgirali so celo dvakrat, če je kupljeno, in gorje onemu, ki ne bi bil naročil! — Moje privatne informacije pa kažejo, da večina slovenskih šol še danes nima Sičeve krasne zbirke, ki bi jo morala imeti vsaka slovenska hiša. Ali ni to žalostno? — Kaj bi dali Nemci za tako zbirko? Razpečali bi jo v zadnjo kmetiško bajto — naše šole so pa brez nje. Zbirka ima sicer veliko napako, da se giblje v okvirju pokojne Kranjske. Naj bi vendar poskrbela vlada, da se zbirka izpopolni v celotno zbirko vezenin itd. iz Slovenije. Poznam agilnost in neumorno delavnost prof. Siča, ki bi z veseljem to storil, samo da mu vlada migne z mezinčem. — Take stvari bi morala prevzeti država v svojo režijo in razširiti to, kakor se širijo zakoni ali cirkularji — v vsako vas bi moralo to priti. — Sicer pa izpregovorim o gornji temi še enkrat v eni prih. številki. Prav nujno svetujem vsem šolam, da si takoj nabavijo zbirko. Božo Račić.

ZA REZERVNI SKLAD ZAVEZE.

Prostovoljni organizacijski davek.

(Sklep upravnega odbora Zaveze z dne 27. decembra 1918.)

XI. izkaz.

Po 200 K: Učit. društvo za kranjski šol. okraj. Po 24 K: Bertancelj Josip — Kovor pri Trziču. Po 20 K: Pavčič Anton — Kostanjevica na Dol.; Novak Alojzij — Ljubljana. Po 10 K: Reich Josip — Dol pri Ljubljani; Gorjup Alojzij — Ljubljana; Golob Janko — Raka; Malči Kobavova, Sonja Kalanova, Marija Hladnikova, Valentina Bučarjeva, Valerija Žilndrova — Kostanjevica na Dolenjskem; Ženka Tekavčičeva — Zg. Šiška; Katinka Drolova — Zasip pri Bledu; Andoljšek Bernard, Marija Ažmanova — Litija. Po 5 K: Milka Voukova, Lojzka Weissova, Malči Malenškova — Raka; Kalin J., H. Breindlova — Litija. — Današnji izkaz 409 K. Prej izkazanih 2536 K. Skupaj 2945 K.

Ivan Petrič, Ljubljana-Sp. Šiška.

Višji šolski svet.

Druga seja se je vršila včera z začetkom ob 9. uri dop. Pred prehodom na dnevni red je izvajal član tov. L. Jelenc:

V vsem ozemlju deželne vlade za Slovenijo je višji šolski svet tista oblast, kjer imajo odločujoč glas svobodno izvoljeni in odbrani zastopniki stanov in korporacij širših slojev. Naša dolžnost je, da gledamo s skrbjo in ljubeznijo na vse slovensko šolstvo, da se brigamo za njegovo prosvanje in resno skrbimo za njegovo usodo. Če motrimo s tega stališča položaj slovenskega šolstva in učiteljstva na zasedenem ozemlju, nas navdaja globoka bridkost, ko vidimo, kako naše kulturno delo in naše kulturne pridobitve sovražniki našega naroda, naše svobode in naših pravic zatirajo in uničujejo, hoteč s silo potujiti naš narodni naraščaj. Zdi se mi potrebno, da s tega mesta najodločnejše protestujemo proti nekulturnim nakanam laškega imperializma in nemškega šovinizma! Izjavljamo, da ne prepustimo svojega šolstva uničujoči poplavi tujinstva! Obenem izrekamo svoje priznanje in simpatije slovenskemu učiteljstvu, ki z zvestobo in odločnostjo brani našo osnovno narodno kulturo in se ne